

DERKOVITS GYULA MŰVÉSZI PÁLYAFUTÁSÁNAK SAJTÓ- VISSZHANGJA 1932–1934

ÖSSZEÁLLÍTOTTA: TÍMÁR ÁRPÁD

KRITIKÁK A TAMÁS GALÉRIA 1932-ES KIÁLLÍTÁSÁRÓL

Derkovits Gyula szintén a temperafestők közé tartozik, de őt egy világ választja el Aba Nováktól és társaitól. Ő nem örül a tarkaságnak, a napsütésnek, az életnek; az ő képei szomorúak, külsőleg-belsőleg egyaránt. Képeit barnás-vörös tónusok borítják be, amelyeket még lehangoltabbá tesznek a fekete vagy az ezüstsziürke akkordok. Valami keleti, turáni szemüvegen keresztül nézi Derkovits a mai munkásembert, aki rabja a foglalkozásának, annak képére hasonul át. Még az ezüst szín alkalmazása folytán sem lesz színben pompásabb az a képe, amelyen munkások hidat építenek. Vörös testük nemcsak a kompozícióban, hanem a valóságban is kiegészítője a vasszerkezetnek. Milyen tragikus hatása a „Gond” című képe. Rippl-Rónai jut előtte eszünkbe, de ami a mesternél dekoratív játék volt, az Derkovitsnál fájdalmas valóság. Legmaradandóbb alkotása Derkovitsnak azonban mégis a „Vasút mentén” című képe, melynek szürkeségéből bánatosan rajzolódik ki a nincstelen munkás-pár. És mindez kihívó tendencia nélkül, pusztán festői eszközökkel előadva. „Piroskendős asszony”-a az egyedüli élesebb dekoratív akcentus a kiállításon. Derkovits Gyula nem utánoz senkit, járja a maga magányos útjait. Megérdemli, hogy azok is észrevegyék, akik még vásárolnak képet. Kiállítása az Akadémia utca 8. alatti Tamás-Galériában látható.

(Y. E.) [Ybl Ervin]: Kéпкиállítás. (Budapesti Hirlap, 1932. okt. 23. - 16.)

A Tamás-galéria ötödik évét ugyanazzal az öntudatos programmal nyitja meg, amelyet eddig követett. Aki belép ebbe a kis szalonba, a mai új kiállításon is a modern magyar művészet finom, üde atmoszféráját érzi. Derkovits Gyulát új utakon látjuk. Megkönynyebbült és felszabadult. Derkovits a nyomor ódaköltője volt, és művészetében talán túl erősen aláhúzta a szociális elemet. Ez ma megszűnt vagy megenyhült, és íme, a tiszta művészi kifejezés olyan varázslatos szépségben szólal meg, amit Derkovitsnál sosem sejtthetünk. Enyhe kolorisztikus hangulat, pikáns formai komplikáltság, ezek Derkovits új elemei. Egyik képe, amelyben két gyalogló mögött egy expresszmozdony siklik el, vagy Beethoven-maszkos kompozíciója, kapitális darabjai mai magyar művészetünknek.

(G.): Derkovits Gyula kiállítása. (Az Est, 1932. okt. 23. - 9.)

Az a körülmény, hogy a Tamás-galéria ötödik szezonját éppen *Derkovits* Gyula gyűjteményes kiállításával kezdte meg, programot jelent. Elsősorban azt, hogy az eredeti, modern tehetségeknek van még helyük és alkalmuk a megnyilatkozásra. Mert *Derkovits* Gyula utóbbi éveinek összegyűjtött termése olyan művészt árul el, aki letisztulva, célkitűzésének homályos tapogatódzása után érett, bensőséges produkciót nyújt. Egy nagy előnye a kiállító művésznek: világnézete van. Nem a képért magáért fest. Ezzel szemben mondanivalóját százszázalékosan képszerűen fejezi ki. Régi művészetéből mai alkotásai felé munkaábrázolásai jelentik a hidat. Négy-öt ilyen képe van, amelyek megkapnak erősen keleties jellegű formáikkal. Ember és anyag szinte összenőnek a képeken, és ez igen plasztikus hatást kelt. Van ezeken kívül néhány képe, amelyek legnagyobb festőinkkel helyezik egy vonalba. Egy téli nap víziószerű lerögzítésében szinte a hőmérsékletet sikerült érzékelhetően és képszerűen megfognia, vagy egy alvó nője, amely az alvás ritmusát érzékelteti, önarcképeinek veséig menő, groteszk őszintesége, kávéházban ülő asszony-portréjának szatirikus megépítettsége, mind olyan művész alkotásainak sorozata, akitől már nem várunk semmit, akitől már kapunk. Egy emberi érzését képszerűen kifejező festővel lettünk gazdagabbak.

(p. gy.) [*Polonyi György*]: *Derkovits Gyula kiállítása a Tamás-galériában.* (Magyar Hírlap, 1932. okt. 23. - 4.)

Ennek a művésznek – akinek új képeivel kezdi szezonját az Akadémia utcai modern galéria – életét egy pillanatra sem lehet elválasztani művészetétől. Most döntő fordulatról számolnak be új képei. Az agitátorból halkabb szavú költő lett, kompozícióinak és színeinek drámai lázadása helyett a belenyugvás, megértés és tökéletes megenyhülés remegő fátyolat vonja a természeti valóság elé. Ezüstös szürke ködök, varázsosan finom álomszerű harmóniák fedik a képeket. A technikai kifejezés tiszta artisztikummal szolgálják ezt a költői hangulatot.

(m-i) [*Mihályfi Ernő*]: *Derkovits Gyula új képei.* (Magyarország, 1932. okt. 23. - 4.)

Hosszú idő után a Tamás galéria termében először rendezett kollektív kiállítást *Derkovits* Gyula, ez a szomorú sorsú, agyonküzdött életű és éppen ezért vizionizmusra hajló művész. *Kernstok* Károly tanítványai közé tartozik, de a lelki vajúdásokon s a realitás furcsa ködösítésén kívül mást nem hozott tőle el. *Derkovits* a szegény emberek festője, a vasat, a téglát cipelő embereké, és ha végigtekintünk legutóbbi munkásságán, egy kicsit oroszosnak, mondhatni bolsevikinek érezzük a hangulatot. Nem azért, mintha a szegénységnek ez lenne mindenütt a külső színe, szaga, dehogyan, hanem az az egész beállítás, ahogy ő dolgozik és látja a dolgozó vagy fáradtan pihenő alakjait, a beállításnak az egész tónusa, az orosz nyomort juttatja az ember eszébe. Sok benne az egyoldalúság, a rendszer egyformasága, a három ugyan-

azon szín állandó ismétlődése és az egyforma mondanivaló, ami már magában véve meggátolja a széles, nagyvonalú skálát. Inkább érdekes önvallomások ezek a képek arról, hogy nem minden vízió határára járó művész érzi át a misztikum finomságait, hanem ellenkezőleg: durván nyúl témáihoz ott is, ahol nem kellene.

(D. A.) [Dékány András]: *Derkovits Gyula kiállítása.* (Magyarság, 1932. okt. 23. - 18.)

Derkovits Gyula kiállítása a Tamás Galériában. Ötödik kiállítási évét nyitja meg ma a *Tamás Galéria*, elismerésre méltó hősiességgel harcolva a fiatal képzőművészet igazáért, a legsúlyosabb időkben. A kiállító művész: *Derkovits Gyula*. Ez az érdekes festő, aki feltűnést keltő indulása után a legutóbbi esztendőben eljutott odáig, hogy a mai élet sötétlátású, végsőkéig elkeseredett szimbolistáját érezzük benne, mai fejlődésében leszűrődve, szenvedésekben megneimesedve, saját - és korunk - életének keserűségein felülemelkedve áll előttünk műveiben. Az ember és az anyag rejtelmes összefüggését keresi festményein, témáiban, és ha ez kissé elméletszerűen hangzik is, munkáin semmi kiagyaltságot nem érzünk, annál több festőiséget. Persze ez a festőiség nem adódik önmagától a szemlélőnek sem, nem az a bizonyos kényelmes, könnyed és jóleső festőiség, hanem mély átéléssel teljes művészet, olyan kor művésze, amely nem engedheti meg magának a művészi alkotás boldog öncélúságát. Ezeket a festményeket nem kell évszámmal ellátni, hogy egy későbbi kor ráismerjen belőlük 1932-re, nem „stílus”, nem külsőségek szempontjából, hanem lelki tulajdonságaikban. A tovarobogó mozdony mellett hajnali ködben munkába siető házaspár, vagy a téli napon gőzölgő lehelettel didergő rongyosok serege, vagy a gondjaiban, ínségében szinte átszellemült proletáranya éppúgy a kor lelkéből lelkedzett látomásai a művészi valóságnak, mint például a „Hídepítők” szép forma- és mozdulatritmusa, amely a technika és munka mai nemzedékének freskófestőjét sejteti *Derkovits Gyula*-ban. Örülnünk kell ennek az ízig-vérig időnkben gyökerező piktúrának és e tehetséges, komoly festőnk fejlődésének, amelynek ez a kiállítás még nem is adja végső lehetőségeit, hanem annál jelentősebb állomását.

(Pesti Hirlap, 1932. okt. 23. - 11.)

A Tamás-Galériában új kiállításra várja művészetének barátait *Derkovits Gyula*. Amit megmutat, azon sokan el fognak csodálkozni. *Derkovits Gyula* annak, amit expresszionizmusnak szoktak nevezni, a legeredetibb képviselője volt itthon. Mindenki más külföldi példa után igazodva festett nálunk expresszionista képeket. *Derkovits* önmagából alakította ki expresszionizmusának stílusát. Önmaga élményeiből, életének rettenetes nehéz körülményeiből, szenvedésből és részvétből, egyszóval: érzelemből. Az ő átértett expresszionizmusa közeli rokona volt a középkori német művészetnek, amely a forma és a színezés szépségével nem törődve a kifejezés közvetlenségére vetette a súlyt. A mély és őszinte érzésnek nagy kifejező erejével

teltettek voltak Derkovits képei. Élvezni persze nem mindenki tudta őket, mert a közönség általában a tetszetőst kedveli, s az olyan formatorzításban nyilvánuló mély érzést, amilyent Derkovits festményei képviselnek, kevesen tudják érzéssel követni.

Ezúttal azonban más Derkovits-csal van dolgunk. Stílusát ez a magános, töprengő művész teljesen megváltoztatta. Nem tudjuk, hogyan jutott vergődő útján idáig: de mintha mássá lett volna benne az ember is. Mintha eltávozott volna belőle a sötét pesszimizmus és kétségbeesés, ami eddigi művészetét annyira elkomorította. A világ, amely olyan megtépetten és gyászba mártottan jelent meg neki, mintha kisimult és felderült volna előtte. Az új Derkovits jó néhány lépéssel közelebb lépett a természethez, s amit belőle megábrázol, arra könnyű ráismerni. S ha a természet formáit immár nem torzítja el, a természet szélességét valósággal megismeri. A színekkel való ilyen bánás teljesen új jelenség Derkovits művészetében. Először cselekszi benne a szín azt, amiért való: hogy a szemnek enyhülést és gyönyörűséget szerezzen lágyan olvadó átmeneteivel, gyöngédre enyhített árnyalataival és finom tónusaival. Sejtelmünk sem volt róla eddig, hogy Derkovitsban a színes beszédnek ilyen képességei lappanganak.

Képei mint formai motívumok is érdekesek. Öregasszony-fejei, melyeket életnagyságúnál is nagyobbra fest, rajzban kifogástalanok, színmegoldásban elragadók. Finomak és előkelőek, noha proletárokat ábrázolnak proletári környezetben. Éppoly kitűnőek önarcképei is, még amikor erősen torzítva ábrázolja is magát. De legjobb munkái közé tartoznak többalakos kompozíciói is.

Boldog örömmel néz végig ezen a kiállításon az ember. Itt végre valaki előremegy. Hány tehetséget látunk megtorpanni pályáján, tétovázni, azután visszafordulni. Fiatal művésznek nagyon nehéz a tájékozódás korunknak terrorisztikus jelszavakkal teltett levegőjében. Derkovitsban a jelszavak nem fogtak. Ő eddig is a maga útját járta, s most, hogy új irányba fordult, megint csak a maga útján jár. Művésze derűsebb lett, az étellel szemben igent mondó, bizakodóbb, hívőbb. Nagyon megérdemelné, hogy végre életének a sorsa is olyan legyen – emberhez: az olyan kiváló művészhez méltóbbá.

(e. a.) [Elek Artúr]: *Derkovits Gyula új festői stílusa.* (Ujság, 1932. okt. 23. – 15.)

A Tamás-galéria ez évben új szezonját *Derkovits* Gyulával, ezzel a drámai színezetű, egészen az önmarcangolásig kereső új művésszel indítja el gyűjteményes kiállítás keretében. Ezek a haladó művészek nem tartanak lépést még a forrongó, rapszodikusán változó emberi gondolkodással sem, ezek mérföldes lépéssel ugranak át mindent, a mát, az öröknek tetsző törvényeket, s hiszik, hogy a jövő elé építik művészetüket. Hinni kell abban, hogy van ezekben a törekvésekben áhítatos őszinteség, lélekből fakadó, vakbuzgó hit, hogy ez is művészi megnyilatkozás. Hinni kell bennük, annak ellenére, hogy számos mesterségbeli vonaljáték s bizarr különállóság is jelentkezik bennük. *Derkovits* Gyula tíz év óta rendületlenül mutatkozó akarása révén azok közé tartozik, akikben lehet, akikben kell hinni. Lehetne magyarázni

makrokozmosz felfogását, aminek jelei a kétszeres méretű fejtúdiumok, szociális gondolatot olvashatnánk le a színekben és vonalban összeolvadó figuráiról, de mindezeket túl – művészi felfogása bár alig hozzáférhető –, amit alkot, tiszta, őszinte s ami talán a legfőbb: érdekes.

(b. m.) [Boross Mihály]: Derkovits Gyula kiállítása a Tamás-galériában. (Esti Kurir, 1932. okt. 25. - 4.)

Derkovits Gyula már régen a maga útjait járja, elődöktől és kortársaktól elszakadtan, magában hordja azt a fájdalomtól roskadozó világot, amelyet a művész aszkézisével és az ember vajúdó jószágával szeretne megváltani. A téma az ember, a cél a festőiség, a kép valami fájdalomban ringó álomvilág, ezüstös színek halk s mégis monumentális melódiája. Keserű költészet ez, de mégis az, egy mély érzésű, keserűségekben kicszerzett lélek vallomása életről, igazságtalanságról, küzdelemről, szomorúságról és arról, hogy a szépség leghalkabb akkordja is örök.

(m. v.) [Márjás Viktor]: Derkovits Gyula gyűjteményes kiállítása. (Nemzeti Ujság, 1932. okt. 26. - 13.)

Derkovits Gyula esetében is bekövetkezett az, ami a művészet forradalmárainál nem ritka jelenség: a maga elé tűzött nagy célok mögül valódi tehetsége bontakozott ki, ma már kevesebért küzd, mint valamikor, de megtalálta önmagát. Bizonyára lesznek olyanok, akik művészetében ma kevesebbet vélnek felfedezni, de viszont kétségtelen, hogy amit most nyújt nekünk, teljesebb és kiegyensúlyozottabb bemutatkozása idejének eredményeinél.

Derkovits mélyen érző, sokat szenvedő, küszködő lírai lélek. Kevés tompított színnel fest, kerül az erős hangsúlyokat, inkább változatok, mint harsogó érzések ábrázolója. Látásmódja erősen festői és elképzeléseit lágyan kavargó formákban állítja elének. Az úgynevezett valóságot erősen átalakítva, álmok köntösébe öltözteti halk és tartózkodó előadásban, rendszerint valami fájdalmas lemondással tárva fel a képzetét foglalkoztató jelenségeket. De nem kevés átszellemüléssel is, képeinek legtöbbje egy másik bensőbb világba csalogató, finoman elburkolódzó, hangulatos látomány.

Farkas Zoltán: Derkovits Gyula kiállítása. (Nyugat, 1932. nov. 1. XXV. évf. 21. sz. 455.)

Képeinek tárgya a munkától elnyűtt, szomorú, reménytelen ember, aki palotákhoz és gyárakhoz hordja a téglát, szögecseli a vastartókat, vagy erőtlen megadással tekint a komor jövő elé. Ennek festői kifejezésére Derkovits Gyula alig vesz igénybe háromnál több színt: egy fanyar barnát, feketét s egy ezüstszínt. Ennek a háromnak érdekes és finom harmóniájából alakulnak ki bánatos hangú képei. Legjobban

megragadtak minket azok a magányos alakok, amelyek egy emberélet sorsát kívánják megjeleníteni. A lelki elemek és a festői előadás zavartalanul egyesül bennük, s ezt tekintjük Derkovits legnagyobb érdemének. Vannak festői problémák és vannak mélyen emberi problémák: nála e két elem szerencsésen ötvöződik. Kifejezésbeli technika és egy szomorú életsorsból kisarjadt líra egyesül műveiben. Van ezekben a képekben valami gyónásszerű. Egy kiváló tehetség őszinte önvallomásai. A képeket a Tamás-galéria mutatta be.

Lyka Károly: Derkovits emberei. (Uj Idők, 1932. nov. 6. XXXVIII. évf. 45. sz. 570.)

[...] *Derkovits* Gyula a Tamás Galéria intim helyiségében mutatja be újabb termését. Örömmel konstatáljuk, hogy a múltban elszórtan szereplő képeivel szemben a mostaniak megtisztulást jelentenek, elsősorban azért, mert kikapcsolta a régebbi képein szereplő erőszakos tendenciát. Ma inkább festői célokat, eszméket keres, melyeknél a színek egymásmellettisége, viszonya kiegyensúlyozottabb és biztosabb. A tompa vörös, szürke, okkersárga színeket és ezek mindenfajta variációját komoly művészi felkészültséggel rendbe szedi és így teremti meg egyéni tónusát. Témái sötétek, pesszimiztikusak, nyomasztóak, de nagyon jellemzőek korunkra. *Derkovits* az élet szomorúságát, árnyoldalait látja: a hídépítők verejtékét, a téli nap ködét, mely a szegény ember mellére ránehezedik, a vasút mentén munkába gyalog haladókat, a szinte inaszakadt téglahordó fiút, a gondot, a fojtott levegőjű házat a családdal, a pöffeszkedő pénzeszsákot a kávéházban stb. Tárgykeresése hasonló Käthe Kollwitzhez, csak nem oly egyoldalú propagatív, mint azé, és nem humoros, mint a német Zille. *Derkovits* festészetének lehiggadása a magyar művészet gazdagodását jelenti. [...]

Jajczay János: Képzőművészeti szemle. (Magyar Kultúra, 1932. XIX. évf. 21. sz. 387.)

A Tamás Galériában *Derkovits* Gyula állította ki legújabb termését. *Derkovits* kitűnő festő, kinek művészetét mindenkor a vallásos élményhez hasonló meggyőződés ihlette. Ezúttal az élet elesettjeit, a nincstelenekeket keresi fel, az ő sorsukat ábrázolja. Ez az ábrázolás nem minden él nélküli, de kifejezése, mely rafinált színekultúrán s már-már dekadensnek nevezhető artistikumon keresztül történik, a festő akarata ellenére elmossa a tendenciákat. Az egy teremre való kép azt mutatja, hogy *Derkovits* ma is fejlődésben van s további munkássága elé nagy reményekkel tekinthetünk.

Genthon István: Tamás Galéria. (Napkelet, 1932. X. évf. 12. sz. 904.)

A Szinyei Merse Pál Társaság ez évi rendes közgyűlését január hó 31-én tartotta meg, melyen [...] a jánoshalmi Nemes Marcell-féle alapítvány Szinyei Merse Pál tájképfestészeti díját *Derkovits* Gyula festőművésznek [...] ítélte oda. [...]

Farkas Zoltán jelentése a díjkiosztásról a következő volt: [...] Az idei tájkép-díjat *Derkovits* Gyulának ítéltük oda a Tamás-galériában kiállított „A vasúti sínek mentén” című képeért. Úgy érezzük, e díjjal is egy minden ízében érdemes művész-pályát háláltunk meg. *Derkovits* Gyula nem tartozik a gyorsan kialakuló művészek közé. Évek hosszú során át figyelemmel kísértük tehetségének állandó fejlődését, amely mindig újabb reményekre jogosított és ebben a művészeti évadban látott legutóbbi kiállítása, bár nem meglepetésszerűen, fölötte magas színvonalat jelentő eredményekkel örvendeztetett meg. A maga elé tűzött célok és a teljesítmények akkora összhangjával lépett elénk, mint eddigi pályájának egyik állomása sem.

Az ő esetében is bekövetkezett az, ami a művészet forradalmárainál nem ritka jelenség, a maga elé tűzött nagy feladatok mögül valódi tehetsége bontakozott ki; ma már talán kevesebért küzd, de megtalálta igazi önönmagát. Bizonyára voltak olyanok, akik mai művészetében kevesebb nagyravágyást véltek fölfedezni, de viszont kétségtelen, hogy amit most nyújtott nekünk, teljesebb és kiegyensúlyozottabb volt eddigi eredményeinél.

Derkovits mélyen érző, sokat küszködő lírai lélek. Kevés, tompított színnel fest, kerüli az erős hangsúlyokat, inkább finom változatok, mint harsogó érzések ábrázolója. Látása szintén erősen festői és igen finom érzékiségű. De mindamellert valami víziós elemet kell éreznünk lágyan omló formái mögött. Az úgynevezett valóságot erősen átalakítva, mintha álmok köntösébe öltözött varázsolná elénk, halk és tartózkodó előadásban, némi lemondással, némi fájdalommal tárva fel a dúsan eléje toluló képeket. De nem kevés átszellemüléssel is, úgyhogy legtöbb képe egy másik, bensőbb világba csalogató, hamvas frissességgel jelentkező látomány. [...]

(Magyar Művészet, 1933. IX. évf. 2. sz. 51-54.)

„1934”. A NEMZETI SZALON CSOPORTKIÁLLÍTÁSA

[...] *Derkovits* Gyula víziói mintha Kelet-Oroszország felé mutatnának. Ösztönös dekoratív fantázia élteti képeit, még az ezüstöt és az aranyat is felhasználja világos tónusú, egységes színhatású képein. Egyike a legkevésbé méltányolt kiváló magyar festőtehetségnek. [...]

Ybl Ervin: Tizennyolc magyar művész kiállítása. (Budapesti Hírlap, 1934. febr. 25. - 17.)

Hinné az ember, hogy mai sivár világunkban, alkonyunkban, bánatunkban még van *tizennyolc igazi művész?* [...] itt mindenki csak a maga szabad, csak a maga független lelkére hallgat, a maga töretlen útján jár az álmok csillaga felé! [...] *Derkovits* Gyula ebben a nagy szimfóniában az *allegro maestoso* hangján szól azzal az „Öreg-asszony”-nyal, aki úgy mered ki az emberi fájdalomból, mintha egy orosz regényből

nézne a világra. Ez a művész, úgy érzem, mintha elégne a palettáján, mint egy máglyán, szegény! [...]

Szomory Dezső: Tizennyolc művész kiállítása. (Az Est, 1934. febr. 25. - 11.)

Tizennyolc művész áll csatasorba a Nemzeti Szalon kiállításán. Így kell mondani, hogy „csatasorba”, mert amit ez a tizennyolc művész, festő és szobrász ecsettel és vésővel művel, az harc az élet szépségéért, a szín és a fény elhomályosíthatatlanságáért, a forma elpusztíthatatlanságáért. Ez a tizennyolc művész a tehetség rajvonala, mely a művészet legyőzhetetlen fegyvereivel vonult fel a kultúra, a civilizáció legszebb javainak védelmére. Maga a kiállítás már külső megjelenésében is egységes kompozíció, csupa logika és ritmus, három lelkes művésznek: Kárpáti Aurélnak, Mihályfi Ernőnek és Márjás Viktornak rendezése. [...] Farkas István festői mondanivalóinak érdekes, egyéni illusztrációival, Derkovits Gyula nagy méreteket érzékeltető olajkompozícióival tűnnek fel. [...]

(r. p.) [Relle Pál]: Tizennyolc magyar művész kiállítása. (Magyar Hirlap, 1934. febr. 25. - 10.)

Nem szívesen mentem el erről a kiállításról, ami ma nyílt meg a Nemzeti Szalonban. Utána az utcán olyan érzés volt, mint egy nagy koncert vagy igazán nagy – és egyre ritkább – színházi élmény után. Ez a kiállítás az utóbbi évek egyik legnagyobb vizuális élménye.

Ami ma egyre ritkábban kapunk a művészet minden megnyilatkozásában, az a tökéletesség. Úgyes mesteremberek korát éljük. Önkritikát, tökéletességre való fegyvelmezett és önkínzó törekvést éppoly ritkán látunk, mint őszinte lírizmust és áttörő erejű zsenialitást. Ezen a kiállításon találkozunk mind a kettővel. [...] mindenekelőtt őszinte elismeréssel, sőt köszönettel adózunk annak a három kiváló műkritikusnak, aki ezt a kiállítást kezdeményezte, megrendezte és művészi inspirációval szervesen felépítette: Kárpáti Aurélnak, Mihályfi Ernőnek és Márjás Viktornak. Ezzel a kiállítással nagy szolgálatot tettek a magyar művészet presztízsének.

A kiállítás [...] a mai magyar festészet új fejlődéséről számol be. Bemutat egy új tendenciát, melyet néhány szóval nehéz meghatározni. Leegyszerűsödés, elmélyülés, a pátosz kerülése [...] *Derkovits* Gyula hídépítői, artistái és más figurái egy kemény, szinte komor társadalomszemlélet nagy stílu megnyilatkozásai. [...]

B. Gy. [Bálint György]: Tizennyolc magyar művész kiállítása. (Magyarország, 1934. febr. 25. - 11.)

[...] ennek a tizennyolc magyar festőnek és szobrásznak ez a kiállítása nemcsak a modern magyar képzőművészetnek adja keresztmetszetét, hanem mintegy össze-

foglaló képét mutatja meg a mai Európa festészetének és szobrászatának is. [...] *Derkovits Gyula* „Hídépítő”-je itt is kimagaslik, [...]

Fóthy János: Tizennyolc mai magyar művész a Nemzeti Szalonban. (Pesti Hirlap, 1834. febr. 25. - 9.)

Kiállításuk a Nemzeti Szalonban. Érdekes és szép kiállításra gyűjtött össze három művészeti kritikustársunk (Kárpáti Aurél, Mihályfi Ernő és Márjás Viktor) egy sor magyar művészt, festőt is szobrászt, nagyobbbrészt egy nemzedékbelit és csupa olyant, aki az újabb és legújabb irányokat követve keresi a maga útját a művészetben. Valamennyien sokat szerepelt és régebben kiállító művészek, akiknek fejlődésmenetét és törekvéseit jól ismerjük. Nem vártunk ezen a kiállításon meglepetést, mégis részünk lett benne.

Berény Róbertnek köszönjük az egyiket. [...] *Derkovits Gyula* a másik meglepetés. Kiállításról kiállításra csodálatosan fejlődik ez a különös, zárkózott lelkű művész. Bezárt lelkéből színes álmok kelnek és alakulnak művészetté. Kifejezési módja, rajza, a festői előadása egyre pozitívabb s ugyanakkor egyre könnyebb, szinte légiesebb. A hétköznapi motívum az ő tolmácsolásában is megneimesedik, azonfelül megnő, szinte monumentálissá lesz. [...]

(e. a.) [*Elek Artúr*]: *Tizennyolc magyar művész.* (Ujság, 1934. febr. 25. - 10.)

„1934”. *Tizennyolc magyar művész kiállítása a Nemzeti Szalonban.* Tizennyolc festő és szobrász állítja ki a Nemzeti Szalon „1934”-nek nevezett, tegnapelőtt megnyílt igen szép kiállításán munkáit. Szerfölött tanulságos a kiállítás már a festők összeállításánál fogva is. Közvetlenül a háború utáni évek hirtelen, erős művészi felkészültséggel feltörő generációjának képviselői a művészek, valamennyiök már kiforrott, érett férfikorban van, nagyjában egyidősek és munkáikon is végigvonul generációjuk közös bélyege. A mégoly különböző egyéniségű és temperamentumú festőket annyi szál fűzi össze, hogy nemcsak helyeselni tudjuk minden művésztársaságot kiküszöbölő egyesülésüket, de a kiállítás világosan szemlélteti, hogy talán még soha – a nagybányai művészeket sem véve ki – ennyire önálló, magát a külföldtől függetleníteni tudó stílust művészetünk nem hozott létre, mint amit a Nemzeti Szalonban kiállító művészek oeuvre-je reprezentál. Mennyire közös bennük, ahogyan a festményt színekből, tónusokból építik fel a pontosabb rajz részletezése és a pontosabb formaadás elhagyásával. Képeiknek egyben tartalma is ez a színesség, a formáknak mozdulatlan, nyugalmas, sokszor elmosódó, de roppant érzékeny „fény áztatta” ábrázolása. [...] [Bernáth, Berény, Szőnyi] Színeiben mindinkább a felsorolt festőkhöz igazodik *Derkovits Gyula*, de megőrzi kompozíciójának irracionális, annyira egyéni zamatát. „Híd télen” című ezüstös tónusú képe a formák kifejező zsúfolásával, művészettel elgondolt irodalmiasságával egészen kiváló festmény. [...]

(*Esti Kurir*, 1934. febr. 27. - 6)

[...] *Derkovits* Gyula bensőséges életét még mindig nem tudja kimondani a festészet formanyelvén. Szűk körű kulturáltság és passzív, meditáló líraiság látszik a képei mögött, valószínűleg ezért ilyen romantikus témában és ezért ilyen színtelenek a színei. Legsikerültebb képe az 58-as öregasszony. A barnáknak szép árnyalatait hozza ki rajta, mint pszichológiai téma is él és hat a figura. [...]

Kassák Lajos: Tizennyolcak a Nemzeti Szalonban. (Munka, 1934. febr. VI. évf. 34. sz. 1002.)

Ritkán van az új magyar művészet kedvelőinek alkalma oly nívós és sokoldalú kiállításban gyönyörködni, mint a tizennyolcak kiállítása, mely a Nemzeti Szalonban nyílt meg s elég szerencsétlenül az „1934” címét viseli. Eltekintve attól, hogy a képek nagy része még a múlt évben készült, az évszám mindenkié, azoké a sokaké is, kik erről a bemutatkozásról kiszorultak. [...] *Derkovits* Gyula robusztus formavilága és bágyadt színezése között egyre nagyobb rés tátong. [...]

Genthon István: Tizennyolc magyar művész kiállítása. (Napkelet, 1934. XII. évf. 4. sz. 236–237.)

[...] A magyar művészet terrible enfant-ja, *Derkovits* Gyula csupa tehetség, csupa erő és csupa kiszámíthatatlanság. Művészete folytonos hullámzás a zavarból a tisztultságba, az egyértelműségből az értelmetlenségbe. Mostani képei a középutat jelzik. Minden reményünk meglehet arra, hogy fejlődése újból felfelé fog ívelni. [...]

Ártinger Imre: Budapesti képzőművészeti kiállítások „1934”. A Nemzeti Szalon. (Magyar Írás, 1934. máj. III. évf. 5. sz. 120.)